

5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve Getirdiği Yenilikler*

Arş. Gör. Pelin Taşkın**

ÖZ

Bu makalede 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nu yürürlükten kaldıran ve 14.02.2007 tarihinde yürürlüğe giren 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları yasa genel hatlarıyla incelenmiş ve getirdiği yenilikler ele alınmıştır. 5580 sayılı yasanın, 625 sayılı yasadaki eksiklikleri bütünüyle giderdiğini ve daha yeterli bir yasa olduğunu belirtmek güçtür; çünkü yasa koyucu bu yasayı hazırlarken çoğunlukla torba hükümlere yer vermiş, bir madde içerisinde birden fazla konuyu düzenlemiştir. Bu nedenle 5580 sayılı yasadaki yer alan düzenlemeler bu makalede, “özel öğretim kurumları”, “özel öğrenim kurumlarının işleyişi”, “milletlerarası özel öğretim kurumları, yabancı okullar ve azınlık okulları”, “kurumun kapatılması, devri ve nakli” başlıkları altında incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Özel Öğretim Kurumları, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu, 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu.

ABSTRACT

In this article, Law on Private Educational Institution (LPEI) 5580 which superseded LPEI 625 and entered into force on 14.02.2007 whose innovations are examined in general terms. It is hard to state that LPEI 5580, is entirely satisfied the deficiencies in LPEI 625, as the legislator used mostly general provisions and regulated more than one subject in a provision while ordering it. Therefore, in this article the content of LPEI 5580 is examined under the titles of “private educational institutions”, “treatment of private educational institutions”, “international private educational institutions, foreign schools and minority schools”, “closing, revolving and transferring of the institutions”.

Key words: Private educational institutions, Law on Private Educational Institution 625, Law on Private Educational Institution 5580.

* Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir.

** Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Yönetimi ve Politikası Bölümü.

Giriş

Ülkemizde eğitim ve öğretim, 1982 Anayasası'nın Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi başlığını taşıyan 42. maddesinin 3. fıkrası uyarınca devletin denetimi ve gözetimi altında yapılmaktadır. Bunun yanı sıra aynı maddenin 6. fıkrası uyarınca özel ve ilk dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, yasayla düzenlenmektedir. Bu hükümlerle özel öğretim kurumlarının varlığı anayasal olarak kabul edilmiş bulunmaktadır.¹ 1982 Anayasasından önce yürürlükte bulunan 1961 Anayasasında ise söz konusu hükümler Bilim ve Sanat Hürriyeti başlığını taşıyan 21. maddenin 2. ve 3. fıkrasında yer almaktaydı.

Belirtilen anayasal düzenlemelere istinaden özel öğretim kurumlarıyla ilgili esasların belirlenmesi amacıyla 1961 Anayasası döneminde 08.06.1965 tarih ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu düzenlenmiştir. Söz konusu yasa çeşitli değişikliklere uğramış son olarak ise, 14.02.2007 tarih ve 26434 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır.

5580 sayılı yasada, özel öğretim kurumu açabilecek kişiler, açılma şartları, kurum açma izni verilmesi, kurumun nakli, devri, personeli, mali destekler, bu kurumların eğitim-öğretim faaliyetleri, yönetimi, denetimi ve gözetimine ilişkin hususlar düzenlenmiştir (md.1/f.I).

I. Özel Öğretim Kurumları

Özel öğretim kurumları, yasanın 2. maddesinin b bendinde belirtilmiştir. Hükümde özel öğretim kurumlarını tanımlamak ya da amaçlarını belirtmek yerine hangi kurumların özel öğretim kurumu olduğunun ifade edilmesiyle yetinilmiştir. Buna göre, okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, özel eğitim okulları ile çeşitli kurslar, uzaktan öğretim yapan kuruluşlar, dershaneler, motorlu taşıt sürücülerini kursları, hizmet içi eğitim merkezleri, öğrenci etüt eğitim merkezleri, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri ile benzeri özel öğretim kurumları, milletlerarası özel öğretim kurumları, yabancı okullar ve azınlık okulları özel öğretim kurumudur. Özel öğretim kurumlarının kendi içlerinde özel eğitim kurumları ve özel yaygın eğitim kurumları olmak üzere iki ana bölümden oluştuğu söylenebilir. Özel örgün eğitim kurumları özel okul öncesi eğitim, ilköğretim, özel eğitim ve ortaöğretim özel okullarından oluşurken, dersane ve diğer çeşitli kurslar da özel yaygın eğitim kurumlarını oluşturmaktadır.²

1 Nuri Yaşar, *İnsan Hakları Avrupa Sisteminde ve Türk Hukukunda Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü*, İstanbul, 2000, s.209.

2 Hidayet Vahapoğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları (Yönetimleri Açısından)*, Ankara 1990, s.149.

1. Özel Öğretim Kurumu Açabilecek Kişiler

5580 sayılı yasanın 1. maddesinin I. fıkrasında gerçek kişilerin, özel hukuk tüzel kişilerinin, özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişilerin ve yabancıların özel öğretim kurumu açılabileceği öngörülmüştür.

Yasada gerçek kişi kavramıyla kastedilen Türk Medeni Kanununun (TMK) ön gördüğü biçimde haklara ve borçlara ehil olabilen kişilerdir. Bu bağlamda ergin olan, ayırt etme gücü bulunan ve kısıtlı olmayan gerçek kişiler (TMK md. 10), 5580 sayılı yasa kapsamında özel öğretim kurumu açabilecektir. Ayrıca, sınırlı ehliyetlilerin³ ve sınırlı ehliyetsizlerin⁴ de söz konusu yasa kapsamında özel öğretim kurumu açabileceği kabul edilebilir.

Bunun yanı sıra 5580 sayılı yasa tüzel kişilerin de özel öğretim kurumu açabileceğini öngörmüştür. “Tüzel kişilik, belli bir amacı gerçekleştirmek maksadıyla ve başlı başına bağımsız bir varlığa sahip olmak üzere örgütlenmiş ve hukuk düzenince kendilerine haklar ve borçlar edinebilme iktidarı tanınmış bulunan kişi ve mal topluluklarıdır.”⁵ Tüzel kişiler tabii oldukları hukuk kurallarına göre kamu hukuku tüzel kişileri ile özel hukuk tüzel kişileri olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Özel hukuk tüzel kişileri ise, kamu hukuku tüzel kişiliği karakterine sahip bulunmayan ve özel kanunlar tarafından düzenlenen tüzel kişilerdir. 5580 sayılı yasa her tüzel kişinin değil, özel hukuk tüzel kişilerinin özel öğretim kurumu açabileceğini öngörmektedir. Başka bir ifadeyle 5580 sayılı yasa kamu hukuku tüzel kişilerini düzenleme dışı bırakmıştır. Buna göre, özel hukuk tüzel kişilerinin kişi topluluğu mahiyetinde olan dernekler ve şirketlerin yanı sıra, kurum yani mal topluluğu mahiyetinde olan vakıflar⁶ da özel öğretim kurumu açabileceklerdir.

Belirtilen hükümde özel hukuk tüzel kişilerinin yanı sıra özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişilerin de özel öğretim kurumu açabileceği ifade edilmiştir. Ancak özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişilerin neler olabileceğine dair bir açıklama 5580 sayılı yasa da yer almamaktadır. 5580 sayılı yasanın gerekçesine de bakıldığında konuya ilişkin herhangi bir ifade bulunmamaktadır⁷.

3 Ayırt etme gücüne sahip, ergin olmayan ve hakkında kısıtlılık kararı alınmış kimselerdir.

4 Ayırt etme gücüne sahip, ergin ve hakkında kısıtlama kararı alınmamış kimselerdir. Ancak yasa koyucu bunların menfaatlerini korumak amacıyla fiil ehliyetlerini kısıtlamış ve bazı işlemleri yaparken onaylarının alınması veya mallarının yönetilmesi için kendilerine yasal danışman atanmasını öngörmüştür. Öztan, T., *Medeni Hukukun Temel Kavramları*, Ankara, 2006, s.272.

5 Jale G. Akipek, Turgut Akıntürk, *Türk Medeni Hukuku, Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış, Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, İstanbul 2004, s.540, (naklen).

6 Akipek ve Akıntürk, *a.g.e.*, s. 540.

7 Özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler ifadesi Türk Ticaret Kanunu'nun 18. maddesinin 1. fıkrasında geçmektedir. “Ticaret şirketleriyle, gayesine varmak için ticari bir işletme işleten dernekler ve kendi kuruluş kanunları gereğince hususi hukuk hükümleri dairesinde idare edilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere devlet, vilayet, belediye gibi amme hükmî şahısları tarafından kurulan teşekkül ve müesseseler dahi tacir sayılırlar.” Hu-

Son olarak yabancıların da özel öğretim kurumu açabileceği belirtilmiştir. Devletler Hukuku Enstitüsü'nün 1892 yılındaki Cenevre toplantısında yapılan tanıma göre “yabancı, bir devletin ülkesinde bulunan ve o devletin vatandaşlığını iddiaya hakkı olmayan kimsedir.”⁸ Başka bir ifadeyle “bir devletin vatandaşı olan kişi, o devletin topraklarından çıkıp başka bir devletin yargı yetkisine girmekle ülkesine girdiği devlet nazarında yabancı statüsüne girer.”⁹ 5580 sayılı yasada ifade edilen yabancı kavramına ise sadece gerçek kişiler değil tüzel kişiler de girmektedir. Çünkü bir devlet ülkesinde bulunan yabancılar yalnız gerçek kişiler değildir; tüzel kişiler ya da şeyler de yabancı olabilir. Ayrıca “yabancıların yabancı bir devletin vatandaşı olması da gerekmez; vatansız kişiler, mülteciler, özel statülü yabancılar ve birden çok vatandaşlığı olanlar da yabancı sayılırlar.”¹⁰ Yabancıların özel öğretim kurumu açmaları, bir temel hak ve özgürlük olan eğitim ve öğretim hak ve özgürlüğü kapsamında olması nedeniyle, Anayasa'nın 16. maddesi uyarınca ancak milletlerarası hukuka uygun olarak yasayla sınırlanabilecektir.

2. Kurucu ve Kurucu Temsilcisi

5580 sayılı yasanın 4. maddesinin I. fıkrasında, 625 sayılı yasanın 7. maddesinde olduğu gibi özel öğretim kurumu açacak gerçek kişiler ya da tüzel kişinin temsilcilerinde bazı şartlar aranmaktadır. Buna göre kurum açacak veya açılmış bir kurumu devralacak olan gerçek kişilerle tüzel kişilerin temsilcilerinin, affa uğramış olsalar bile yüz kızartıcı bir suçtan yahut kasdı bir suçtan dolayı altı ay veya daha fazla hapis cezası ile mahkûm edilmemiş olmaları gerekmektedir.

625 sayılı yasadaki farklı olarak 5580 sayılı yasanın 4. maddesinde medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olma şartı açıkça belirtilmemiştir. 1. maddenin I. fıkrasında gerçek kişilerin kurucu olabileceklerinin belirtilmiş olmasıyla, sadece medeni hakları kullanma ehliyetine sahip kişilerin özel öğretim kurumu açabileceği sonucuna ulaşabilmek mümkündür.

625 sayılı yasanın 7. maddesinde yer alan ahlaken kötü bir şöhrete sahip bulunmamak hükmünün 5580 sayılı yasada yer almadığı görülmektedir. Bu durum kanun koyucunun takdiri olarak değerlendirilebilir. Zira ahlaken kötü bir şöhrete sahip olmak muğlak bir kavramdır. Bu hükmün 5580 sayılı yasada muhafaza edilmemesiyle, kastedilenin sadece iş ahlakı mı yoksa kişinin özel yaşamını ve

kukumuzda özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler, kamu iktisadi teşebbüsleri (233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname md. 4/II) ve Kalkınma Ajanslarıdır (5549 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun md. 3/II).

8 Yılmaz Altuğ, *Yabancıların Hukuki Durumu*, İstanbul, 1971, s.8'den aktaran Aysel Çelikel, Günseli (Öztek'in) Gelgel, *Yabancılar Hukuku*, İstanbul 2009, s.17 (naklen).

9 Oppenheim: Ed. by Lauterpacht, *International Law, A Treatise*, 1959, s.619-620'den aktaran, Çelikel ve Gelgel, *a.g.e.*, s.18 (naklen).

10 Nimet Özbek, *Türkiye'deki Yabancıların Öğrenim ve Öğretim Özgürlüğü*, Ankara, 2000, s. 2-3, (naklen).

özel ilişkilerini de kapsayan bir ahlak anlayışı mı olduğu konusunda bir yorum sorununun gündeme gelmesi olasılığı da giderilmiştir.

Ayrıca 5580 sayılı yasanın 6. maddesinin IV. fıkrasıyla, bir kişiye birden fazla özel öğretim kurumunun kurucusu olabilme imkanı da tanınmıştır.

Kurucu veya kurucu temsilcisinin görev, yetki ve sorumlulukları 22.07.2005 tarih ve 25883 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı Özel Okullar Çerçeve Yönetmeliği'nin 11.maddesinde düzenlenmektedir¹¹.

3. Özel Öğretim Kurumu Açma İzninin Verilmesi

Milli Eğitim Temel Kanunu md. 58'de "Türkiye'de ilköğretim okulu, lise veya dengi okullar, Milli Eğitim Bakanlığı'nın izni olmaksızın açılmaz." denilmekte ayrıca, hem Anayasa hem de ilgili kanunlar resmi ya da özel bütün eğitim ve öğretim kurumlarının Devletin denetimi ve gözetimi altında olduğunu vurgulamaktadır (md. 43/f. II). Böylelikle özel okul kurmanın izne tabi olduğunu söylemek mümkündür.¹² Zaten 5580 sayılı yasanın 3. maddesi uyarınca bir özel öğretim kurumunda öğretime başlayabilmek için kurum açma izni zorunludur. Bu noktada 5580 sayılı yasanın 625 sayılı mülga Özel Öğretim Kurumları Yasasından farklılaştığı görülmektedir. 625 sayılı yasada, söz konusu iznin Milli Eğitim Bakanlığı'na verileceği düzenlenmişken, 5580 sayılı yasada daha farklı bir düzenlemeye gidilmiştir. Buna göre, artık izin başvuruları ilgili Milli Eğitim Müdürlüğüne yapılacak ve söz konusu başvurular valiliğin incelemesine tabi tutulacak, valilik uygun gördüğü kuruma kurum açma iznini verecektir. Ancak okullar söz konusu olduğunda, kurum açma izni vermeye Milli Eğitim Bakanlığı yetkili olduğundan, valilik açılması uygun görülen okullara ilişkin başvuruları kurum açma izni verilmek üzere Milli Eğitim Bakanlığına gönderecektir (md. 3/f.I).

Kurum açma izin talebinin valilik tarafından reddedilmesi durumunda 3. maddenin II. fıkrası uyarınca, kurucu veya kurucu temsilcisi, taleplerinin reddine ilişkin işlemin tebliğinden itibaren onbeş iş günü içinde Bakanlığa itirazda bulunabileceklerdir. Yaptıkları bu itiraz ise, Bakanlıkça onbeş iş günü içinde karara bağlanacaktır. Görüldüğü üzere 5580 sayılı yasa ile idareye yapılacak başvuru özel olarak düzenlendiği için, 2577 sayılı İYUK'un (İdari Yargılama Usulü Kanunu)

11 Bu düzenlemeye göre, kurucu veya kurucu temsilcisinin asli görevi, okulun eğitim ortamının gereği gibi sağlanmasıdır. Bu nedenle kurucu veya kurucu temsilcisi gerekli maddi olanakların hazırlanması, yeterli personelin görevlendirilmesi, araç-gerecin temini, bina ve diğer bölümlerin yeterli hâle getirilmesi gibi hususlardan birinci derecede sorumludur. Kurucu veya kurucu temsilcisinin, bu sorumluluğunu yerine getirmek için yapması gereken görevler bentler halinde sayılmıştır. Ancak bu hükmü kurucu veya kurucu temsilcisinin sorumluluğunun bu sayılanlarla sınırlı olmadığı, eğitim ortamının gerektirdiği tüm görevlerden sorumlu olduğu şeklinde yorumlamak daha yerinde olacaktır.

12 Bu bağlamda, özel öğretim kurumu kurma özgürlüğünün doğasına aykırı olmayacak ve işin gerektirdiği koşulların dışına çıkmayacak biçimde sınırlamalar getirilebilir. Yaşar, *a.g.e.*, s. 212.

11. maddesinin I. fıkrasının uygulanması söz konusu olmayacaktır. Danıştay'ın kararları da bu yöndedir¹³. Bunun yanı sıra, söz konusu hükümde yer alan “itirazda bulunulabilir” ifadesinden bu idari başvuru yolunun zorunlu olmadığı sonucu çıkmaktadır. Bu nedenle, kurucu ya da kurucu temsilcisi, idari başvuru yoluna gitmeden, valiliğin kurum açma izin talebinin reddi işlemine karşı dava açma süresi içinde¹⁴ dava açarak işlemin iptalini talep edebilecektir.

Burada tartışılması gereken hususlardan biri de, Milli Eğitim Bakanlığının onbeş iş günü içinde itirazı karara bağlamaması durumunda İYUK'un 10. maddesinin II. fıkrasının uygulanıp uygulanmayacağıdır. Belirtilen hükümde “altmış gün içinde cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır.” denmektedir. Buna göre Milli Eğitim Bakanlığına yapılan itiraza bakanlık altmış gün içinde cevap vermediği takdirde zımnî ret söz konusu olacak ve kurucu ve kurucu temsilcisi altmış günün bittiği tarihten itibaren idare mahkemesinde (İYUK md. 10/f.II/c.2) dava açabilecek midir? Bunun yanı sıra İYUK md. 10'da belirtilen altmış günlük süre itirazın yapıldığı tarihte mi, yoksa 5580 sayılı yasada öngörülen onbeş işgünü süresinin bittiği tarihte mi başlayacağı sorusu da akla gelmektedir. Ancak söz konusu hükümdeki gibi idari itiraz süresi ve merciinin özel olarak düzenlendiği durumlarda, belirtilen süreler içinde ve belirtilen makamlara itiraz edilmelidir. Cevap süresinin de söz konusu hükümdeki gibi belirtilmesi halinde artık altmış günlük genel zımnî ret süresi beklenmez.¹⁵

Ayrıca, 3.maddenin III. fıkrasında, kurum açma izni alınmadıkça, kuruma öğrenci kaydı yapılamayacağı da belirtilmiştir. 3.maddenin VII. fıkrasında da gerçek ve tüzel kişiler tarafından; hizmet içi eğitim kapsamına giren faaliyetler¹⁶ dışında 5580 sayılı yasa kapsamında belirtilen faaliyetlerin, yetkili makamlardan kurum açma izni alınmadan yapılamayacağı belirtilmiştir. Ancak gerekli izinler alınmadan faaliyet gösteren özel öğretim kurumlarının ve bu kurumlarda öğrenim görenlerin akıbetlerinin ne olacağı yasada düzenlenmemiştir. Her ne kadar yasada böyle bir düzenleme bulunmasa da, gerekli izinlere sahip olmadığı halde faaliyet gösteren özel öğretim kurumunun kurucusu ya da kurucu temsilcisi hakkında Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri¹⁷ uyarınca işlem yapılabilecektir.

13 Örneğin, Danıştay 5. D; 4.10.1990, E: 989/531-K:990/1649, Danıştay 7.D. 1.2.2005, E:2002/1706-K:2005/74, Danıştay 6.D. E:1997/1582-K:1998/983.) A.Şeref Gözübüyük ve Turgut Tan, *İdare Hukuku Cilt 2 İdari Yargılama Hukuku*, 2. Bası, Ankara, 2006, s. 1004.

14 İYUK md. 7 uyarınca idare mahkemesinde dava açma süresi otuz gündür ve bu süre yazılı bildirim tarihi izleyen günden başlar (İYUK md. 7/f.I ve II).

15 Turan Yıldırım, *İdari Yargı*, İstanbul, 2008, s. 342.

16 5580 sayılı yasada “hizmet içi eğitim kapsamına giren faaliyetler”in ayrı tutulması yerindedir. Zira bir özel öğretim kurumunun faaliyete geçmeden önce, kurumunda işe başlayacak olan personeline, kurumun amaç ve politikasını, yapısını ve üstlenecekleri görev, yetki ve sorumlulukları tanıtmak üzere bir oryantasyon eğitimi niteliğinde hizmet içi eğitim vermesi için kurum açma izninin aranmasının herhangi bir pratik faydası olmayacaktır. Hizmet içi eğitim türleri için bkz. Haydar Taymaz, *Hizmetiçi Eğitim, Kavramlar, İlkeler, Yöntemler*, Ankara, 1997, s.8 vd.

17 Kanuna aykırı eğitim kurumu açma suçu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Dördüncü Kıs-

Ancak söz konusu özel öğretim kurumlarında eğitim alan kişiler, aldıkları eğitim bağlamında herhangi bir hak elde edemeyecektir. Zira ortada hukuki bir zemin bulunmadığından kazanılmış bir hak da söz konusu olmayacaktır.

Bunun yanı sıra kurum açma izni hangi alanda verilmişse özel öğretim kurumu ancak o alanda faaliyet gösterebilir. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun bir kararına konu olan olayda olduğu gibi¹⁸ özel öğretim kurumunun, kurum açma ve öğretime başlama izninde belirtilen alandan farklı bir alanda faaliyet göstermesi durumunda özel öğretim kurumuna devam edip sınavlarını başarması sonrasında kendisine sertifika verilen kursiyerin bu sertifikası yok hükmünde sayılacaktır.

Ayrıca kurum açma izninin verilmesi için binanın kullanılış amaçlarına ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca belirlenen standartlara uygun ve yeterli bulunması gerektiği belirtilmiştir. Buna ilaveten, ders araç-gerecinin kurumun amaç ve ihtiyaçları için yeterli olduğunun bir rapor ile tespit edilmesi; kurumun yönetici, öğretmen ve diğer personelinin sayı ve nitelikleri yönünden uygun bulunması ve bu kurumda çalışacaklarının belgelendirilmesi; kurumun yönetmelikleriyle öğretim programının Bakanlıkça incelenip onanmış olması şartları da 3. maddede aranmıştır.

625 sayılı yasanın 10. maddesinde öğretime başlayabilmek için öngörülen öğretime başlama izni 5580 sayılı yasada kaldırılmıştır.

3. maddenin son fıkrasında yer alan “Askerî okullar, emniyet teşkilâtına bağlı okullar ve din eğitimi-öğretimi yapan kurumların aynı veya benzeri özel öğretim kurumları açılmaz.” hükmü uyarınca bu tür kurumların açılması mümkün olmadığından yapılacak kurum açma izni başvuruları da reddedilecektir.

4. Kurum Açma İzninin İptal Edilmesi

5580 sayılı yasanın 7. maddesinin I. ve II. fıkralarına göre, kurum açma izni verilen fakat iki yıl içinde öğretime başlamayan veya amacı dışında kullanıldığı tespit edilen kurumun, kurum açma izinleri iptal edilir. Özel öğretim kurumları, kurum açma şartlarından herhangi birini kaybetmesi veya izinsiz değişiklik yapması, mevzuatta belirtilen sayıda personel çalıştırılmaması veya mevzuata aykırı personel çalıştırılması, reklam ve ilana ilişkin gerekli şartların yerine getirilmemesi halinde, davranışın ağırlık derecesine göre onbeş günden az olmamak

mında düzenlenen Millete ve Devlete Karşı Suçların birinci bölümünde yer alan, Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar arasında düzenlenmiştir. Kanuna Aykırı Eğitim Kurumu başlığını taşıyan md. 263/f.I'e göre, “kanuna aykırı olarak eğitim kurumu açanlara, bunları çalıştıranlara ve bu kurumlarda kanuna aykırı olarak açıldığını bildiği halde öğretmenlik yapanlara, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.” Ayrıca, 263/f.II'ye göre de, kanuna aykırı olarak açılan bu eğitim kurumlarının kapatılmasına karar verilir. Belirtilen hükümde yer alan “kurum açan ve çalıştıranlar” ifadesiyle, kurucu ve kurucu temsilcisinin dışındaki kişilere de (örneğin, yetkisiz temsilci) bu suçtan ceza verilebilecektir. Ayrıca, eğitim kurumunun açılmasına ya da çalıştırılmasına yönelik herhangi bir eylemi bulunmasa da kanuna aykırı olarak açıldığını bilmesine rağmen bu kurumlarda öğretmenlik yapanlara da bu suçtan ceza verilebilecektir.

18 E:2005/2493,K:2008/1095. <http://www.danistay.gov.tr/kararlar/119.htm>, (10.06.2010).

kaydıyla üç aya kadar geçici olarak, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun genel ve özel amaçlarıyla temel ilkelerine uymayan, kurumunu mevzuata uygun kapatmayan, geçici olarak kapatma cezası alan ve aynı fiili tekrar işleyen kurumlar ise sürekli olarak kurum açma izni veren makam tarafından kapatılır.

5. Kurum Binaları

5580 sayılı yasanın 4. maddesinin II. fıkrası, kurum binalarının nitelikleri, bu binalarda açılacak kurumlar ile her tür tesis ve donanımına ilişkin standartların Milli Eğitim Bakanlığı'nca belirleneceğini düzenlemiştir. Aynı hüküm 625 sayılı yasanın 9. maddesinin I. fıkrasında yer almaktaydı. 5580 sayılı yasaya dayanılarak çıkarılan ve 08.03.2008 tarih ve 26810 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği'nin valilikçe yapılan işlemler başlıklı 6. md.'sinde ise, *"Bu Yönetmeliğin 5 inci maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen belgelerin eksiksiz ve uygun olması hâlinde il millî eğitim müdürlüğünce; bayındırlık ve iskân müdürlüğü, sağlık müdürlüğü ve itfaiye müdürlüğünden, açılacak kuruma ait binanın, kurum türü dikkate alınarak Genel Müdürlükçe belirlenecek standartlara göre incelenmesi ve 10 gün içerisinde rapor düzenlenmesi birer yazı ile istenir."* hükmüne yer verilmiştir. Bu bağlamda, 625 sayılı yasanın 8. maddesinde yer alan düzenlemeye nazaran daha genel bir düzenleme yapıldığı, ayrıntıların düzenlenmesinin ise yönetmeliğe bırakıldığı söylemek mümkündür.

5580 sayılı yasanın 4. maddesinin III. fıkrasında meyhane, kahvehane, kıraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerler ile açık alkollü içki satılan yerlerin, okul binalarından kapıdan kapıya en az yüz metre uzaklıkta bulunmasının zorunlu olduğu; özel eğitime muhtaç bireylerin devam ettikleri öğretim kurumları ile okullar dışındaki diğer özel öğretim kurumlarında bu zorunluluğun aranmayacağını; ancak, söz konusu özel öğretim kurumlarıyla bu türdeki iş yerlerinin aynı binada bulunamayacağı belirtilmiştir. Ancak aynı maddenin IV. fıkrasında turizmin yoğun olduğu yörelerde bulunan okulların tatil olduğu dönemlerde, bu tür iş yerleri ile okullar arasında yüz metre uzaklık şartı aranmayacağı belirtilmiştir. Söz konusu düzenleme 625 sayılı yasanın 9. maddesinin III. fıkrasında yer almaktaydı. Ancak turizmin yoğun olduğu bölgeler bakımından ayrı bir düzenlemenin bulunması ve bunun yeni tarihli yasada da muhafaza edilmiş olması eleştirilebilir. Ayrıca yasanın gerekçesine bakıldığında konuya ilişkin bir açıklama da yer almamaktadır. Bunun yanı sıra son fıkrada uzaklıkla ilgili esasların İçişleri, Millî Eğitim, Sağlık, Kültür ve Turizm bakanlıklarının müştereken hazırlayacakları yönetmelikle¹⁹ belirleneceği belirtilmiştir.

19 03.04.2004 tarih ve 25422 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Umuma Açık Yerler ve İçkili Yerler ile Resmi veya Özel Öğretim Kurumları Arasındaki Uzaklıkların Belirlenmesine Dair Yönetmelik hala yürürlüktedir.

6. Özel Öğretim Kurumlarında Çalıştırılacak Personel ve Özlük Hakları

5580 sayılı yasanın 8. maddesinin I. fıkrası uyarınca, özel öğretim kurumlarında eğitim-öğretim ve yönetim hizmetlerinin, asıl görevi bu kurumlarda olan yönetici ve eğitim-öğretim elemanları ile yürütölmesi esastır.

Söz konusu maddede uzman öğretici ve usta öğretici kavramlarına da yer verilmiş, ancak tanımı yapılmamıştır. Yönetmeliğe bakıldığında ise, tanımlar başlığını taşıyan 4. maddesinin t bendinde sadece uzman öğreticinin tanımının yapıldığı görölmektedir. Söz konusu tanıma göre uzman öğretici, görevlendirileceği alanda yüksek öğrenim görmüş kişileri ifade etmektedir. Uygulamada, bu kişilerin Fen-Edebiyat Faköltesi mezunu olup da öğretmenlik belgesi veya ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programını tamamlama belgesi bulunmayanlar olduğu görölmektedir.²⁰ Usta öğreticiliğin tanımı ise, 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu md.3/g'de yer almaktadır. Buna göre usta öğretici, ustalık yeterliliğini kazanmış; aday çırak, çırak, kalfa ile mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları öğrencilerinin işyerindeki eğitiminden sorumlu; mesleki eğitim tekniklerini bilen ve uygulayan kişidir. 8. maddenin VII. ve VIII. fıkraları uyarınca, bu uzman öğretici ve usta öğreticiler özel öğretim kurumu müdürlerince seçilir ve çalışma izinleri valiliğin iznine sunulur. Valiliğin izni alınmadan işe başlatılamazlar. Söz konusu çalışma izninin iptali yetki ve usulde paralellik ilkesi gereği yine valilikçe yapılır.

625 sayılı yasanın 21. maddesinin II. fıkrasında yer alan, bir özel okulun, mevcut ders saati sayısının, kuruluş sırasında üçte birinin; kuruluşundan beş yıl sonra da en az üçte ikisinin asıl görevi bu okulda olan öğretmenler tarafından okutulması zorunludur hükmü, 5580 sayılı yasanın 8. maddesinin II. fıkrasında, bir kurumun öğretime başladığı tarihten itibaren mevcut ders saati sayısının, kuruluş sırasında üçte birinin, kuruluşundan üç yıl sonra da en az üçte ikisinin asıl görevi bu kurumlarda olan öğretmen, uzman öğretici veya usta öğreticiler tarafından okutulması zorunludur şeklinde yumuşatılmıştır.

5580 sayılı yasanın 8. maddesinin IV. fıkrasına göre, ihtiyaç halinde, resmî okullarda görevli öğretmenlere asıl görevlerini aksatmamak ve aylık karşılığı okutmakla yükümlü bulunduğu haftalık ders saati sayısını doldurmaları kaydı ve çalıştıkları kurumların izni ile sadece okullarda, aylık karşılığı okutmakla yükümlü bulunduğu haftalık ders saati sayısının yarısı kadar ücretli ders verilebilir. Ancak bu hükme göre öğretmenlerin toplam ders saati sayısı haftada otuz saati geçemeyecektir. V. fıkrasına göre ise, uzman öğretici, usta öğretici ve öğretmenlik yapma nitelik ve şartlarını taşıyan diğer Devlet memurlarına, ilgili birimlerin izniyle haftada on saati geçmemek üzere ücretli ders görevi verilebilir.

Kurumların yöneticilik ve eğitim-öğretim hizmetlerinde ise, 8. maddenin III. fıkrası uyarınca, en az dengi resmî öğretim kurumlarına atanabilmek için gerekli

20 <http://www.ogretmenlersitesi.com/haber/50> (09.03.2010).

nitelik ve şartları taşıyanlar, resmî dengi bulunmayan kurumların yöneticilik ve eğitim-öğretim hizmetlerinde ise yönetmelikle belirtilen nitelik ve şartları taşıyanlar görevlendirilecektir.

8. maddenin IX ve devamı fıkralarında, 5580 sayılı yasa kapsamında çalışacak yabancıların, 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun hükümleri doğrultusunda görevlendirileceği; Türkçe'den başka dille öğretim yapan ve yabancılar tarafından açılmış bulunan okulların kurucuları ile müdürlerinin, Türkiye Cumhuriyeti uyruklu, Türkçe veya Türkçe kültür dersleri öğretmenliği yapma niteliğini taşıyan ve öğretim dilini bilenlerden birini, Türk müdür başyardımcısı olarak çalışma izni düzenlenmek üzere valiliğe önereceği; öğretim dilini bilen Türkçe veya Türkçe kültür dersleri öğretmeni bulunmaması hâlinde, okulun öğretim dilinde özel alan eğitimi görmüş, Türkiye Cumhuriyeti uyruklu öğretmenlere de bu görev verilebileceği, bu öneriyi, uyarıya rağmen bir ay içinde yapmayan okulların Türk müdür başyardımcılarını, yukarıdaki şartları taşıyan öğretmenler arasından valilik seçeceği ve işe başlatacağı belirtilmektedir.

5580 sayılı yasanın 9. maddesinin I. fıkrasında kurumlarda çalışan yönetici, öğretmen, uzman öğretici ve usta öğreticiler ile kurucu veya kurucu temsilcisi arasında yapılacak sözleşmenin niteliğinin iş sözleşmesi olduğu açıkça öngörülmüş ayrıca bu sözleşmenin süresinin en az bir takvim yılı olacağı ve yazılı yapılacağı da hükümde belirtilmiştir. Bu hükümde süreli iş sözleşmesinden söz edildiği için, özel öğretim kurumlarında çalışan yönetici, öğretmen, uzman öğretici ve usta öğreticilerle yapılacak iş sözleşmesine süre konulması gerekir. Bu nedenle, bu kişilerin belirsiz süreli iş sözleşmeleriyle çalıştırılması yürürlükteki hukuk bakımından mümkün değildir.²¹

5580 sayılı yasanın 9. maddesinin V. ve devamı fıkraları uyarınca, kurumlarda görev yapan yönetici, öğretmen, uzman öğretici ve usta öğreticiler, 5580 sayılı yasa hükümleri saklı kalmak üzere; sosyal güvenlik ve özlük hakları yönünden, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile 4857 sayılı İş Kanunu; yetki, sorumluluk, ödül ve cezalar ile bunların uygulanması bakımından; 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 1702 sayılı İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun, 4357 sayılı Hususi İdarelerden Maaş Alan İlkokul Öğretmenlerinin Kadrolarına Terfi, Taltif ve Cezalandırılmalarına ve Bu Öğretmenler İçin Teşkil Edilecek Sağlık ve İhtimaî Yardım Sandığı ile Yapı Sandığına ve Öğretmenlerin Alacaklarına Dair Kanun ile 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine tâbidir. Ancak, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını gerektiren fiillerin işlenmesi halinde bu kişilere kademe ilerlemesinin durdurulması cezası yerine brüt aylığından $\frac{1}{4}$ 'ü ile $\frac{1}{2}$ 'si arasında maaş kesim cezası, çalışma

21 Tankut Centel, Özel Okul Öğretmenleriyle Sözleşme Yapılması, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, (Haziran 2007), s.22.

izni veren makam tarafından verilir. Tekrarı hâlinde ise göreve son verilir. 1702 sayılı Kanuna göre meslekten çıkarılma veya 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre Devlet memurluğundan çıkarma cezasını gerektiren fiil ve hâllerin işlenmesi hâlinde, Bakanlığın görüşü alınmak suretiyle personelin görevine, izni veren makam tarafından son verilir. Yetki, sorumluluk, ödül, sicil, disiplin ve cezaların uygulanmasına ilişkin diğer esas ve usûller çıkarılacak yönetmelikle belirlenir. Kurumlarda görev yapan yönetici, öğretmen, uzman öğretici ve usta öğreticiler, görevleri sırasında suç işlemeleri veya görevleri nedeniyle kendilerine karşı işlenen suçlardan dolayı 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun uygulanması ve ceza kovuşturması bakımından kamu görevlisi sayılır.²²

625 sayılı yasanın 32. maddesinde yer alan, özel öğretim kurumlarında grev yapılamaz, bu kurumlarda çalışan öğretmenler, sendika kuramazlar ve sendikalara üye olamazlar hükmüne 5580 sayılı yasa da yer verilmemiştir. Böylelikle özel öğretim kurumlarında da grev yapılabilecek, bu kurumlarda çalışan öğretmenler de sendika kurabilecek ya da sendikalara üye olabileceklerdir.

II. Özel Öğretim Kurumlarının İşleyişi

1. Özel Öğretim Kurumlarında Eğitim-Öğretim

Özel öğretim kurumlarında eğitim-öğretim, 5580 sayılı yasanın 6. maddesinin I. fıkrasında belirtildiği üzere, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda ifade edilen Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak yürütülür.

625 sayılı yasanın 26. maddesinde, özel okullarda yönetimin, eğitim-öğretim aynı derecedeki Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak düzenleneceği, özel öğretim kurumlarının, yönetmelikleri ve müfredat programları Milli Eğitim Bakanlığınca onanacağı ve bu yönetmelik ve müfredat programlarında, gerekli hallerde Milli Eğitim Bakanlığınca değişiklik yapılabileceği ifade edilmişken; 5580 sayılı yasanın 6. maddesinin II. fıkrasında ise kurumlarda uygulanacak öğretim programı ve haftalık ders çizelgesi, resmî kurumlarda uygulanan usûl ve esaslar çerçevesinde belirleneceği; Bakanlıkça uygun bulunması durumunda farklı öğretim programları ve haftalık ders çizelgesi de uygulanabileceği ifade edilmiştir. Burada görüldüğü üzere Milli Eğitim Bakanlığı öğretim programında değişiklik yapma yetkisi, onaylamaya dönüştürülmüştür.²³

22 Yaşar'a göre, "maddenin bir güvence sağladığı açıktır. Ancak bu güvence, bir noktada Devletin ajansı gibi, aynı disiplin kurallarına aynı yönetmeliklere tabi olmaya varmaktadır. Oysa özel okulların istihdam edecekleri eğitimcileri seçerken bilimsel standartların dışında kalan özelliklerini, örneğin ırk ve din ayrımcılığı gibi bir ayrımcılık yapmamak ve demokratik bir toplumun düzeninin gereklerine aykırı olmamak koşuluyla serbestçe belirlemeleri normaldir. Bunun girişim özgürlüğünün ve özel olma niteliğinin gereği olduğu da açıktır." Yaşar, a.g.e., s.217.

23 Artık müfredat programı yerine öğretim programı ifadesinin kullanılmaya başlandığı da görülmektedir.

2.Özel Öğretim Kurumlarında Yönetim

5580 sayılı yasanın 6. maddesinin IV. fıkrası uyarınca gerekli nitelikleri taşıyan kurucu/kurucu temsilcisi, kurumun müdürü de olabilir. Ancak üzerinde müdürlük görevi bulunmayan kurucu/kurucu temsilcisi, kurumun eğitim-öğretimine ve bunlarla ilgili yönetim işlerine karışamayacaktır. Aynı maddenin V. fıkrasına göre de bünyesinde birden fazla kurum bulunduran kurumlara genel müdür ve genel müdür yardımcısı atanabilir.

5580 sayılı yasanın 8. maddesinin VII. fıkrası uyarınca, özel öğretim kurumu müdürleri, kurucu/kurucu temsilcisi tarafından seçilir ve çalışma izinleri valiliğin iznine sunulur. Valiliğin izni alınmadan müdür işe başlatılamaz.

625 sayılı yasanın müdürlere ilişkin 25. maddesi ayrıntılı biçimde düzenlenmişken, 5580 sayılı yasada daha genel bir düzenlemeye yer verilmiş ve ayrıntılar Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 29 vd. maddelerinde düzenlenmiştir.

3. Özel Öğretim Kurumlarının Denetimi

Anayasa'nın 42. maddesinin III. fıkrası uyarınca, eğitim ve öğretim Devletin gözetim ve denetimi altında yapılacağından, özel öğretim kurumları da denetime tabi olacaktır. 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 11. maddesinde de özel öğretim kurumlarının ve bu kurumlarda görevli personelin, Milli Eğitim Bakanlığının denetimi ve gözetimi altında olduğu belirtilmiştir. Buna göre, özel öğretim kurumları üzerinde yargı denetimi ile idari denetim olmak üzere iki temel denetim söz konusudur.²⁴

Milli Eğitim Bakanlığı'nın, üst denetim ve karar organı olması nedeniyle yapacağı bütün diploma ve denklik işlemlerine ve özel öğretime ilişkin alacağı bütün kararlara karşı Anayasa'nın 125. maddesinin I. fıkrası çerçevesinde, idari yargı yoluna başvurulabilir. Zira burada idari işlemin yargısal denetimi söz konusudur. Bunun dışında, okul ile öğrenci arasında çıkabilecek eğitime ilişkin uyuşmazlıklar da (örneğin, bir sınavın sonuçlarına karşı yargı yoluna başvurmak gerektiğinde) idari yargıda çözülecektir.²⁵

İdari denetim ise, biçimsel denetim ve içerik denetimi olarak ikiye ayrılabilir. Buna göre, biçimsel denetim içerisine, özel okul binalarının denetimi²⁶, özel okulların araç gereçleri üzerinde denetim²⁷ ve özel okul personelinin çalışma koşulla-

24 Yaşar, *a.g.e.*, s. 230.

25 Böyle davaların Milli Eğitim Bakanlığı'nın taşra örgütüne karşı açılması, husumetin Valiliğe yöneltilmesi ve davanın İdare Mahkemelerinde görülmesi gerekmektedir. Öğrencilere ilişkin disiplin cezalarına karşı açılacak davalarda ise husumetin Milli Eğitim Bakanlığı'na yöneltilmesi gerekir. Yaşar, *a.g.e.*, s. 231.

26 Bkz. "kurum binaları" başlığı, ayrıca, Özel Öğretim Kurumları Standartlar Yönergesi.

27 Bkz.Özel Öğretim Kurumları Standartlar Yönergesi.

rının denetimi girebilir. İçerik denetimi²⁸ ise, özel öğretim kurumlarında okutulacak kitaplar, özel öğretim kurumlarının öğretim programları, eğitim personeli ve yönetici personelin denetimini içerebilir. Özel öğretim kurumlarında okutulacak kitaplar konusunda, 625 sayılı yasanın 29. maddesinde belirtilen devlet tekeli 5580 sayılı yasa ile kaldırılmıştır. Gerek 5580 sayılı yasada, gerekse bu yasaya dayanılarak çıkarılan yönetmelikte ders kitaplarıyla ilgili bir düzenleme yer almamaktadır²⁹. Özel okulların öğretim programları ve haftalık ders çizelgesi ise 5580 sayılı yasanın 6. maddesinin II. fıkrası uyarınca resmi kurumlarda uygulanan usul ve esaslar çerçevesinde belirlenir. Bakanlıkça uygun bulunması durumunda farklı öğretim programları ve haftalık ders çizelgesi de uygulanabilir.³⁰ Eğitim personeli ve yönetici personelin denetimi ise, yönetmeliğin 61. maddesi uyarınca Bakanlık ve ilköğretim müfettişleri ile diğer denetim yetkisi bulunanlarca yapılacaktır.³¹ Ayrıca, 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 11. maddesinin II. fıkrası uyarınca, idari denetimde, kurumun özel yönetimi de dikkate alınacaktır.

4. Özel Öğretim Kurumlarının Finansmanı ve Öğrenim Ücretleri

12. maddeye göre, kurumlar, faaliyetlerini sadece kazanç sağlamak için düzenleyemezler. Ancak, Türk Millî Eğitiminin amaçları doğrultusunda eğitimin kalitesini yükseltmek, gelişmelerine fırsat ve imkân verecek yatırımlar ve hizmetler yapmak üzere gelir sağlayabilirler. Ayrıca, aynı maddenin II. fıkrasına göre okulların su, doğal gaz ve elektrik ücretlendirilmesi, resmî okullara uygulanan tarife üzerinden uygulanır.

Özel öğretim kurumlarında öğrenim ücretine ilişkin hususlar, 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Yasası'nın 13. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, öğrenim ücreti ve diğer ücretler, özel öğretim kurumlarınca her yıl tespit edilerek ocak ayından en geç mayıs ayında ilan edilir. Ücretlerin tespit, tayin, ilan ve tahsil edilmesine ilişkin esaslar, 11.02.2009 tarih ve 27138 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren, Özel Öğretim Kurumları Öğrenci ve Kursiyer Ücretleri Tespit ve Tahsil Yönetmeliğinde belirtilmiştir. Söz konusu yönetmeliğin

28 Anayasa'nın 42.maddesinin VI. fıkrası uyarınca, özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı bulunduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir. Bu düzenlemenin anlamı, "Atatürk ilkeleri ve inkılapları ile çağdaş bilim ve esaslarına bağlılık konularında eğitim ve öğretim faaliyetleri üzerindeki Devlet denetim ve gözetiminin vurgulanmasıdır." Yaşar, *a.g.e.,s.* 239 (naklen).

29 Sadece yabancı okullarda okutulacak farklı ders kitaplarının Millî Eğitim Bakanlığı'nın iznine tabi tutulacağı, yönetmeliğin 49. maddesinde düzenlenmiştir.

30 Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 48. maddesinin II. fıkrasında, özel öğretim kurumlarının hazırladıkları öğretim programlarının Bakanlığın izninden sonra uygulanacağı, IV. Fıkrasında ise, okullar dışındaki özel öğretim kurumlarında, Bakanlıkça onaylanan öğretim programlarının uygulanacağı belirtilmektedir.

31 Millî Eğitim Bakanlığı'nda denetim, 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun uyarınca, ilköğretim müfettişleri ve Bakanlık müfettişleri tarafından yapılmaktadır. Bakanlık müfettişleri Millî Eğitim Bakanına ilköğretim müfettişleri ise İl Millî Eğitim Müdürlüklerine bağlıdır.

ücret tespiti başlığını taşıyan 5. hükmü uyarınca, ilköğretim birinci, ortaöğretim hazırlık, dokuzuncu sınıfları ile diğer özel öğretim kurumlarının öğrenci ve kursiyer ücretlerini; veli veya kursiyerlerle yapacakları özel sözleşmelerinde sağlayacaklarını belirttikleri eğitim ve öğretim imkânlarına, gelişmelerine de imkân verecek yatırım ve hizmetlere ve diğer işletme giderlerine göre tespit ederler (md5/1). Ayrıca, ilköğretim ve ortaöğretim okulları, ara sınıflarının öğrenci ücretlerini, bir önceki yılda gerçekleşen tüketici fiyat endeksindeki (TÜFE) artış oranını dikkate alarak artırabilir (md.5/2). Tüketici fiyat endeksinin aşırı derecede aşan ücret artışları söz konusu olduğunda ne olacağına yönelik yasada ya da yönetmelikte bir hüküm yer almamaktadır, ancak bu konuda doğacak uyumsuzluğun giderilmesi, idarenin okul ücretlerinin belirlenmesi ya da arttırılması konusunda görev ve sorumlulukları bulunduğu için idari yargıdan talep edilebilir. Fakat bunun dışında örneğin ücretin ödenmemesi gibi maddi konular, özel hukuk ilişkisine dayandığı için bu konulardaki uyumsuzluklar adli mahkemelerde görülecektir.³² Özel öğretim faaliyetinin ticari boyutunun da bulunması nedeniyle sözleşmede haksız rekabeti önleyici bir düzenleme de bulunmaktadır. Söz konusu düzenleme uyarınca ücretlerin ilan edilmesi için verilen süreden sonra kurum açma izni verilen kurumların öğrenci ve kursiyer ücreti, buldukları ilde aynı tür kurumların ilan ettikleri en düşük ücretten aşağı olamaz.

Bu hususların yanı sıra, söz konusu yönetmelikte ücretlerin ilanı, ücretlerin alınma şekli, ücretlerin iadesi ve sınıf tekrar eden ve naklen gelenlerin ücretleri konuları da düzenlenmiştir.

5580 sayılı yasanın 13 maddesinin III. fıkrası uyarınca kurumlar, öğretim gören öğrenci sayısının yüzde üçünden az olmamak üzere ücretsiz öğrenci okutmakla yükümlüdür³³. Belirtilen bu oran Milli Eğitim Bakanlığı'nca yüzde ona kadar arttırılabilir. Kurumlar ayrıca, öğrenim bursu verebilirler. Ücretsiz okutulacak öğrencilerin yüzdesi, seçimi ve kurumlara kabul şartları ve ayrıca öğrenim bursu verilmesine ilişkin usûl ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

5. Özel Öğretim Kurumlarının Reklamının Yapılması

11. maddeye göre kurumlar, ancak amaçlarına uygun tanıtıcı mahiyette reklâm ve ilân verebilirler. Bu kurumlar reklâm ve ilânlarında gerçeğe aykırı beyanlarda bulunamazlar ve televizyonda reklâm ve ilân yapamazlar.³⁴ 625 sayılı yasanın 30. maddesinin II. fıkrasında öngörülen, reklam ve ilanların birer örneğinin yayımından en az onbeş gün önce Valiliğe verilmesi zorunluluğu ve televizyonda reklam ve ilan yapma yasağı kaldırılmıştır.

32 Yaşar, *a.g.e.*, s.232. Bunun yanı sıra yönetmelikte diğer özel öğretim kurumlarının ücret artışına ilişkin de bir hüküm bulunmamaktadır.

33 Ücretsiz öğrenci okutma yükümlülüğü, özel öğretim girişimcilerinin girişim özgürlüğünü kısıtlamamaktadır.Yaşar, *a.g.e.*, s.212. Bu yönde, Anayasa Mahkemesi'nin 12.04.1990 tarih ve E.1990/4, K. 1990/6 sayılı kararı bulunmaktadır.

34 Ancak günlük yaşamda özellikle dersanelerin televizyona reklam verdikleri görülmektedir.

6. Özel Öğretim Kurumlarında Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Okuması

Anayasa'nın 42. maddesinin I. fıkrasında yer alan, kimsenin eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamayacağı hükmü doğrultusunda yabancıların da ülkemizde eğitim ve öğretim hakkının bulunduğu ve bu hakkın milletlerarası hukuka uygun ve kanunla sınırlanabileceği belirtilebilir. Ayrıca kural olarak yabancılara, Türk öğretim kurumlarından yararlanmaları konusunda farklı muamele yapılamayacağı, istisnaen bazı yasaklama ya da sınırlamaların getirebileceği ifade edilebilir.³⁵ Bu bağlamda değerlendirildiğinde 5580 sayılı yasa özel okullardan yararlanabilecek kişiler hakkında bir hüküm bulunmasa da, 13. maddesinin son fıkrasında, yabancı uyruklu öğrencilerin sayısı bakımından o okulda okuyan Türkiye Cumhuriyeti uyruklu öğrenci sayısının yüzde otuzunu aşamayacağı yönünde bir sınırlama getirilmiştir. Özbek'e göre, yabancılar, yalnızca yabancıların gidebileceği milletlerarası okul açma hakkını haiz olduklarından bu sınırlamanın fiilen bir anlamı kalmamıştır.³⁶ Ayrıca 5580 sayılı yasanın 5/c/1 hükmü uyarınca azınlık okullarında sadece Türk vatandaşları okuyabileceğinden, yabancıların azınlık okullarından yararlanmaları mümkün değildir.

III. Milletlerarası Özel Öğretim Kurumları, Yabancı Okullar ve Azınlık Okulları

5580 sayılı yasa 5. maddesinde milletlerarası özel öğretim kurumları, yabancı okullar ve azınlık okullarını düzenlemiştir. Bu okulların tanımlarına ise, 2. maddede yer verilmiştir. Aşağıda başlıklar halinde bu kurumlar incelenecektir.

1. Milletlerarası özel öğretim kurumları

5580 sayılı yasanın 2. maddesinde milletlerarası özel öğretim kurumları, yalnız yabancı uyruklu öğrencilerin devam edebilecekleri özel öğretim kurumları olarak tanımlanmıştır. Başka bir ifadeyle, bu kurumlar Türkiye'de açılan ve sadece yabancılara açık olan dolayısıyla Türk vatandaşlarının yararlanmadığı öğretim kurumlarıdır.³⁷ Bununla birlikte söz konusu okullar ancak bir orta öğretim kurumu olabilir. Çünkü 5580 sayılı yasanın 5/a/1 hükmü uyarınca yalnız yabancıların devam edebileceği yüksek öğrenim kurumu niteliğinde kurum açılmaz.

Gerek 625 sayılı yasanın gerekse 5580 sayılı yasanın milletlerarası özel öğretim kurumlarıyla ilgili hükümlerinin, Lozan Anlaşması'nın müzakerelerinde Türk heyetinin üzerinde ısrarla durduğu yeni okul açılmaması hakkındaki esası ortadan kaldırması bağlamında çok önemli bir yenilik olduğu Çelikel ve Gelgel tarafından vurgulanmaktadır³⁸. Benzer şekilde, Çiçekli³⁹ de Lozan Anlaşmasının

35 Özbek, *a.g.e.*, s. 39.

36 Özbek, *a.g.e.*, s.45.

37 Rona Aybay, *Yabancılar Hukuku*, İstanbul 2007, s. 233.

38 Çelikel ve Gelgel, *a.g.e.*, s. 219.

39 Bülent Çiçekli, *Yabancılar Hukuku*, Ankara 2007, s. 141.

dan bu yana Türk yabancılar hukukunda geçerli olan yabancıların Türkiye’de okul açma yasağını yürürlükten kaldırıldığını ve yasanın öngördüğü koşullarda yabancıların Türkiye’de öğretim kurumu açabilmesinin mümkün hale geldiğini ifade etmektedir.

5580 sayılı yasanın 5/a/1 hükmüne göre yabancı uyruklu gerçek ya da tüzel kişiler milletlerarası özel öğretim kurumu açabilecekleri gibi, Türk vatandaşlarıyla ortaklık yoluyla 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu çerçevesinde de milletlerarası özel öğretim kurumu açabilirler (5580 sayılı yasa, md.5/a/1). Ancak her iki durumda da Bakanlar Kurulu’nun izni gerekmektedir. Böylelikle yabancı sermayenin ülkemize geliş yollarından biri de milletlerarası öğretim kurumları olmuştur.⁴⁰ Yabancıların yanı sıra Türk vatandaşı gerçek ve tüzel kişiler veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler de kendi adlarına milletlerarası özel öğretim kurumu açabilirler (md. 5/a/1). Ancak bu kurumlarda da Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, güvenliğine ve menfaatlerine aykırı, Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerleri aleyhinde eğitim-öğretim yapılamaz (md. 5/a/2). Milletlerarası özel öğretim kurumlarının programları, eğitim-öğretim faaliyetleri ve diğer hususlarla ilgili işlemleri, kurum yönetiminin hazırlayacağı ve Milli Eğitim Bakanlığının onaylayacağı esaslara göre yürütür ve bu hususlarda ayrıca Milli Eğitim Bakanlığının denetim hakkı bulunmaktadır (md. 5/a/3 ve 4).

2. Yabancı Okullar

5580 sayılı yasanın 2. maddesine göre yabancılar tarafından açılmış özel okullar, yabancı okullar olarak adlandırılmaktadır. Her ne kadar, 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu çerçevesinde teşkilatlısalar da özel amaçlarını milli eğitimin genel amaçlarına göre belirlemek ve ona hizmet edecek şekilde gerçekleştirmek zorundadır.⁴¹

Bu okullar yasanın 5/b hükmü uyarınca, Bakanlar Kurulunun izni ile yeni arazi edinebilir ve kapasitelerini en fazla beş misline kadar arttırabilir (md.5/b/1). Ayrıca üzerinde kuruldukları arazileri genişletmemek kaydıyla Milli Eğitim Bakanlığının izniyle mevcut arazi üzerindeki bina, öğrenci ve donanım kapasitesini en çok bir mislini geçmemek üzere arttırabilir veya yenileyebilir (md. 5/b/2). İhtiyaç halinde mevcut binalarında valilik izniyle tadilat yapabilirler (md. 5/b/3). Ancak bunların dışında yabancı okullar, binalarını genişletemez, şube açamaz, mevcut binaların yerine geçmek üzere yeni bir bina inşa edemezler. Ayrıca bu amaçla mülk edinemez veya kiralayamaz (md. 5/b/4).

5580 sayılı yasa, 5/b/5 hükmü ile yabancı okulların belirli şartlar altında tasarruf ve taahhüt işlemi yapmalarına imkan tanımıştır.⁴² Buna göre, edinilen taşın-

40 Çelikel ve Gelgel, *a.g.e.*, s. 219.

41 Aynı durum azınlık okulları için de söz konusudur. Vahapoğlu, *a.g.e.*, s. 160.

42 Çelikel ve Gelgel, *a.g.e.*, s. 219.

maz mal, kurucularının veya yetkililerinin önerisi ve Bakanlar Kurulu'nun izni ile TMK hükümlerine göre kurulan eğitim amaçlı vakıflara devredilebilecektir. Söz konusu hükümle, 625 sayılı yasa md. 6'da bulunan, "yabancılar tarafından açılmış özel öğretim kurumlarının taşınmaz malları, kurucularının veya yetkililerinin önerisi ile yalnız Milli Eğitim Bakanlığına devredilebilir. Bu kurumlar kapatılsalar dahi üçüncü şahıslar tarafından mülk edinilemezler." şeklindeki, yabancı öğretim kurumlarının taşınmaz malları üzerindeki tasarruf yetkilerini sınırlandıran hüküm kaldırılmıştır.⁴³

3. Azınlık Okulları

5580 sayılı yasanın 2. maddesine göre azınlık okulları kavramı, Rum, Ermeni ve Musevî azınlıklar tarafından kurulmuş, Lozan Antlaşması ile güvence altına alınmış ve kendi azınlığına mensup Türkiye Cumhuriyeti uyruklu öğrencilerin devam ettiği okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim özel okullarını kapsamaktadır.

Türkiye'de azınlık okullarının kurulması Lozan Antlaşmasınının 40. maddesi uyarınca olmuştur. Buna göre, "gayrimüslim ekalliyetlere mensup Türk tab'ası masrafları kendilerine ait olmak üzere her türlü hayri, dini ve sosyal müesseseleri, talem ve terbiyesi tesis, idare ve murakabe etmek buralarda kendi dillerini serbestçe istimal etmek hakkına sahip olacaklardır."⁴⁴

Türkiye'de azınlık okulu olarak anılan bu okullarda 5580 sayılı yasanın 5/c/1hükümü uyarınca sadece Türk vatandaşları okuyabilecektir. Başka bir ifadeyle azınlık okulları yabancıların yararlanmasına kapalı kurumlardır.⁴⁵

5580 sayılı yasanın 5/c/1 hükmünde 23/8/1923 tarihli ve 340 sayılı Kanuna bağlı Antlaşmanının 40 ve 41 inci maddeleriyle ilgisi bulunan okulların özellik göstermesi gereken hususları yönetmelikle tespit edileceği belirtilmiştir. 08.03.2008 tarihli ve 26810 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 53. maddesinde düzenleme getirilmiştir. Buna göre, azınlık okullarında, seviyesine göre resmî okullarda okutulan dersler ve öğretim programları ile haftalık ders dağıtım çizelgelerinin uygulanması esastır. Bu okullarda, ilgili ülkelerdeki mütakabil mevzuat ve uygulamalar da dikkate alınarak derslerden hangilerinin öğretiminin Türkçeden başka bir dille yapılabileceği Bakanlıkça kararlaştırılacaktır. Bu derslerin çeşitlerinde ve programlarında yine aynı yolla değişiklik yapılabilecektir. Türkçeden başka bir dilin öğretimi için, izin verilen derslere ayrılacak haftalık ders saatine mukabil Türkçe okutulacak derslerin saati ve sayısı Bakanlıkça tespit edilecektir.

43 Çiçekli, *a.g.e.*, s.142.

44 Çelikel ve Gelgel, *a.g.e.*, s. 221.

45 Aybay, *a.g.e.*, s. 232.

IV. Kurumun Kapatılması, Devri ve Nakli

Özel öğretim kurumu kurum açma izni veren kurum tarafından kapatılabileceği gibi, kurucu ya da kurucu temsilcisi tarafından da kapatılabilir.

Okul kurucusu ya da temsilcisinin okulunu kapatmak istemesi durumunda öngörülen süre 5580 sayılı yasada kısaltılmıştır. 5580 sayılı yasada, okul kurucusu/kurucu temsilcisinin Milli Eğitim Bakanlığı'na, yönetici, öğretmen, uzman öğretici, usta öğretici ve öğrenci/kursiyerlere en az üç ay önce yazılı olarak bildirmek şartıyla ve gerekçesi Bakanlıkça uygun bulunduğu takdirde öğretim yılı sonunda okulunu kapatabileceği öngörülmüştür. 625 sayılı yasada bu süre 6 aydır (md. 16/I). 7. maddenin IV. fıkrasına göre ise, okullar dışındaki diğer kurumların kurucusu/kurucu temsilcisi valiliğe, yönetici, öğretmen, uzman öğretici, usta öğretici ve öğrenci/kursiyerlere en az üç ay önce yazılı olarak bildirmek şartıyla ve gerekçesi valilikçe uygun bulunduğu takdirde dönem sonunda kurumunu kapatabilir.

5580 sayılı yasaya uygun olarak kurum açma izni almış bir özel öğretim kurumu, 7. maddenin II. fıkrasında belirtilen kurum açma izninin iptali şartlarının gerçekleşmesi halinde kurum açma izni veren makam tarafından kapatılabilir.⁴⁶

7. maddenin IV. fıkrası uyarınca kapanan veya kapatılan kurum; mühürlerini, yönetici, öğretmen ve öğrencilerle ilgili bütün defterlerini, dosyalarını ve diğer evrakını ilgili valiliğe devir ve teslim etmeye mecburdur. Devir ve teslimden kaçınan veya bu görevi savsaklayan kurucu veya kurucu temsilcisi hakkında 5326 sayılı Kabahatler Kanununun 32. maddesi uygulanacaktır. Emre aykırı davranış başlığını taşıyan 32. maddeye göre, yetkili makamlar tarafından adli işlemler nedeniyle ya da kamu güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığın korunması amacıyla, hukuka uygun olarak verilen emre aykırı hareket eden kişiye yüz Türk Lirası idari para cezası verilecektir. Bu cezaya emri veren makam tarafından karar verilir.

7. maddenin V. ve VI. fıkralarına göre ise kapatılan kurumlarla ilgili olarak öğrenci/kursiyer veya velilerinin, kurucular aleyhine genel hükümlere göre dava açma hakları saklıdır ve kurumların devri ve nakline ilişkin usûl ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Değerlendirme

1961 Anayasası döneminde çıkarılan 625 sayılı Öğretim Kurumları Kanunu, 5580 sayılı yasayla 14.02.2007 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır. Bu çalışmada, 625 sayılı yasada bulunmayan ve 5580 sayılı yasa ile getirilen hususların yanı sıra 625 sayılı yasada yer alan ve 5580 sayılı yasada aynen korunan hususlar da incelenmiştir.

⁴⁶ Bkz. "Kurum açma izninin iptali" başlığı.

5580 sayılı yasanın, 625 sayılı yasadaki eksiklikleri bütünüyle giderdiğini ve daha yeterli bir yasa olduğunu söylemek güçtür. Zira yasa koyucu bu yasayı hazırlarken çoğunlukla torba hükümlere yer vermiş, bir madde içerisinde birden fazla konuyu düzenlemiştir. Oysa tek bir maddede tek bir konunun düzenlenmesi daha yerinde olacaktır. Benzer şekilde yasada öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda uygulanacak yaptırımların yasada ayrı bir maddede belirtilmesi yerinde olurdu. Ayrıca yasada yer aldığı halde tanımlanmamış kavramların bulunması da (uzman öğretici ve usta öğretici kavramlarında olduğu gibi), eleştiriye açıktır. Bunun yanı sıra yasa koyucu pek çok konuyu çok yüzeysel düzenleyerek ayrıntılarının düzenlenmesini yönetmeliğe bırakmıştır ki bu husus da ilgili kurumlara çok geniş takdir yetkisi vermesi nedeniyle eleştiriye açıktır. Bunlara ek olarak, yasanın 12. maddesinin II. fıkrası uyarınca, okulların su, doğalgaz ve elektrik ücretlendirilmesinin resmi okullara uygulanan tarife üzerinden yapılması, resmi okullar ile özel okullar arasındaki farkı özel okullar lehine biraz daha arttırmaktadır.

Son olarak da araştırmacıların, devlet okullarını özel öğretim kurumlarından daha fazla araştırma konusu yapmaları ve özel öğretim kurumlarını ihmal etmeleri de eleştirilebilir. Bu eksikliğin giderilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve Özel Öğretim Kurumlarının araştırmacıları desteklemeleri de olumlu bir adım olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akipek J.G ve Akıntürk T. (2004), Türk Medeni Hukuku Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, İstanbul: Beta.
- Aybay R. (2007), Yabancılar Hukuku, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 89.
- Centel T. (2007), Özel Okul Öğretmenleriyle Sözleşme Yapılması, Sicil İş Hukuku Dergisi, Yıl 2, Sayı 6, 22-26.
- Çelikel A., Gelgel G.Ö. (2009) Yabancılar Hukuku, İstanbul:Beta.
- Çiçekli B. (2007), Yabancılar Hukuku, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Gözübüyük A.Ş., Tan T. (2006) İdare Hukuku Cilt 2 İdari Yargılama Hukuku, 2. bası, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Özbek N. (2000), Türkiye'deki Yabancıların Öğrenim ve Öğretim Özgürlüğü, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları No.25.

Öztañ B. (2006), Medeni Hukukun Temel Kavramları, 24. bası, Ankara: Turhan Kitabevi.

Taymaz H. (2008), Hizmetiçi Eğitim, Kavramlar, İlkeler, Yöntemler, 3. baskı, Ankara: TAKAV Tapu ve Kadastro Vakfı Matbaası.

Yaşar N. (2000), İnsan Hakları Avrupa Sisteminde ve Türk Hukukunda Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü, İstanbul: Filiz Kitabevi.

Yıldırım T. (2008), İdari Yargı, İstanbul: Beta.

Vahapoğlu H.M. (1990), Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları (Yönetimleri Açısından), Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları,109.